

Asia: VN/10831/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Väliotsikot

Yleiset huomiot mietinnöstä ja siihen sisältyvistä ehdotuksista sekä ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanosta

-

Huomiot syyteoikeuden vanhentumista koskevista ehdotuksista (rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentti)

Juristiliitto kannattaa esitettyä. Kuten esityksessä on todettu, sama erityinen vanhentumisaika on käytössä myös muissa vastaavissa rikoksissa, joten nyt esitettyä voidaan pitää niiden kanssa yhdenmukaisena ratkaisuna.

Huomiot rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavista, yhteisösakon asteikkoa koskevista muutosehdotuksista sekä ehdotuksista pakoterikoksia koskevan yhteisösakon asteikon osalta (rikoslain 46 luvun 13 §)

Juristiliitto kannattaa yhteisösakon asteikkoihin tehtäviä muutoksia. Asteikon korottaminen ja päivittäminen ajantasaiselle tasolle on erittäin kannatettavaa. Lisäksi lain soveltamisen kannalta on selkeämpää, että kaikkiin yhteisösakon soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin sovelletaan samoja asteikkoja.

Kuten Juristiliitto on jo aikaisemmissa lausunnoissaan todennut, liitto kannattaa koko yhteisösakkoasteikon uudistamista. Nykyinen asteikko on käytännössä peräisin RL 9 luvun säättämisen ajoilta ja sitä voidaan pitää sellaisenaan vanhentuneena. On myös syytä huomioida, että lainsäätäjää koskevien kriminalisointiperiaatteiden mukaan rikosoikeudellisten rangaistusten tulisi olla ultima ratio -periaatteen mukaan viimesijainen keino. Nykyisin kuitenkin varsin matalan yhteisösakon rangaistusasteikon vuoksi olemme tilanteessa, jossa hallinnolliset seuraamukset erilaisissa taloudellista toimintaa sääntelevissä normeissa ovat tosiasiallisesti rahamäärältään rikosoikeudellisia seuraamuksia ankarampia.

Juristiliitto kannattaa ehdotuksessa valittua ratkaisua siitä, että direktiivissä asetettu velvoite tietyn tason rangaistuksen määräämiseksi pannaan täytäntöön kiinteämääräisenä. Juristiliitto katsoo myös, että esityksessä on muutoinkin perehdytty hyvin rangaistuksen mittaamiseen liittyviin ongelmiin, kuten siihen, miten liikevaihtoa voidaan pitää ongelmallisena käsitteenä rangaistuksen oikeudenmukaisuuden arvioinnissa.

Huomiot törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskeviin pykäliin ehdotettavista muutoksista (rikoslain 15 luvun 10 § ja 34 a luvun 1 §) sekä niihin liittyvistä muutosehdotuksista (rikoslain 1 luvun 7 § ja 34 a luvun 15 §)

-

Huomiot ympäristön turmelemista koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 1 §) ehdotettavista muutoksista

- a) 1 momentti
- b) 2 momentti
- c) 3 momentti
- d) ehdotettava uusi 4 momentti

-

Huomiot ympäristörikkomusta ja tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeviin pykäliin (rikoslain 48 luvun 3 ja 4 §) ehdotettavista muutoksista

Juristiliitto pitää kokonaisuutta sinänsä hyvänä, vaikka sakkomenettely tarkoittaakin poikkeamista perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaisesta tuomiovallan käytön peruseriaatteesta.

Vaikka ajatus lainkäyttöisten resurssien keskittämisestä vaativampiin asiakokonaisuuksiin onkin kannatettava, jää Juristiliitto pohtimaan sitä, kuinka pitkälle vietyä tämä on tavoiteltavaa. Sakkomenettelyssä asian laatuun ja menettelyn soveltumiseen liittyvä arviointi siirtyy enenevässä määrin poliiseille, joilla ei ole juristitasoista lainopillista koulutusta. Tämän vuoksi perustuslain mukainen tuomiovalta on siirtymässä tosiasiallisesti pois lainoppineilta henkilöiltä. Juristiliitto on huolissaan siitä, miten jatkossa varmistetaan kenttäpoliisin kyvystä tunnistaa rikosasioissa sellaiset haastavat oikeudelliset kysymykset tai rajanvetotilanteet, jotka todellisuudessa estäisivät sakkomenettelyn käytön ja joiden tulisi ratkaista tuomioistuimessa. Vaikka sakkomenettelyssä käsillä olevissa tapauksissa oikeudellista arviointia tapahtuisi syyttäjän vahvistaessa näitä nk. vaativampia sakkomenettelyjuttuja, on syyttäjä kuitenkin aina poliisin kirjaaman lyhyen tapahtuma- ja teon kuvauksen varassa. Tästä syystä asia tulisikin siirtää tarvittaessa tavalliseen rikosmenettelyyn matalalla kynnyksellä.

Jotta jokaisen oikeusturvan toteutuminen voidaan taata, on muutoksesta aiheutuvat koulutustarpeet huomioitava myös poliisikoulutuksessa ja sen sisältöjen kehittämisessä. Poliisin toimivallan kasvattaminen lisää tarvetta vahvistaa koulutusta erityisesti vallankäytön oikeasuhtaisuudesta ja asianmukaisuudesta työtehtävissä. Lisäksi on huomioitava syyttäjille syntyvät koulutustarpeet menettelyyn liittyen.

Huomiot ehdotettavista uusista jäterikosta ja törkeää jäterikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 a ja 4 b §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ilmakehän heikentämistä ja törkeää ilmakehän heikentämistä koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 c ja 4 d §:t)

-

Huomiot ehdotettavista uusista ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 luvun uudet 4 e ja 4 f §:t)

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta vieraslajirikosta koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 4 g §)

-

Huomiot luonnonsuojelurikosta koskevaan pykälään (rikoslain 48 luvun 5 §) ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot ehdotettavasta uudesta ympäristön tuhoamista koskevasta rangaistussäännöksestä (rikoslain 48 luvun uusi 5 b §)

-

Huomiot ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta koskevaan pykälään ehdotettavista muutoksista (rikoslain 48 luvun 10 §)

-

Huomiot rikoslain 48 ja 48 a lukuun ehdotettavista uusista soveltamisalasäännöksistä, jotka koskevat tiettyissä tilanteissa luvan nojalla toimimisen rinnastamista ilman lupaa toimimiseen (rikoslain 48 luvun 7 a § ja 48 a luvun 4 b §)

-

Huomiot ehdotettavista uusista metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevista rangaistussäännöksistä (rikoslain 48 a luvun uudet 3 c ja 3 d §:t) sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan rikoslain 48 a luvun 6 a §:ään ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot pakkokeinolakiin ja poliisilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot kansalaisuuslakiin, rajavartiolaitoslakiin ja Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot rikosrekisterilakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot merenkulun ympäristönsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot luonnonsuojelulakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot Suomen talousvyöhykkeestä annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettuun lakiin ehdot

-

Huomiot EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettuun lakiin ehdotettavista muutoksista

-

Huomiot muista ehdotettavista lainsäädäntömuutoksista

-

Huomiot ympäristörikosdirektiivin säännöksistä, joiden ei mietinnössä katsota edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

-

Huomiot ehdotusten pääasiallisten vaikutusten tarkastelusta

Juristiliitto huomauttaa, että käsillä olevat ympäristörikokset ovat tyypillisesti kaikissa rikosprosessin vaiheissa aikaa vieviä ja työläitä asioita. Lisäksi uudistus laajentaa rikosoikeudellista sääntelyä, ankaroittaa seuraamuksia ja lisää salaisten pakkokeinojen käyttöalaa, mikä kokonaisuutena kasvattaa muun muassa tuomioistuinten käsiteltäväksi tulevien asioiden määrää ja vaativuutta. Juristiliitto korostaa, että resurssien riittävyyttä ei voida arvioida pelkästään jälkikäteisseurannan perusteella. Nyt ehdotetut muutokset lisäävät työmäärää rikosprosessin jokaisessa vaiheessa, ja näihin tulee osoittaa riittävät lisäresurssit jo muutosten voimaantulosta alkaen. Kasvavat työmäärät on huomioitava myös lisääntyneinä koulutustarpeina rikosprosessiketjun kaikille toimijoille.

Esitysehdotuksessa todetaan vakiintuneella tavalla talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjaukseen, jonka mukaan uudet tehtävät tulee pääsääntöisesti resursoida luopumalla olemassa olevista tehtävistä tai tehostamalla nykyisten tehtävien hoitamista, jotta uudetkin tehtävät voidaan toteuttaa nykyisten määrärahojen puitteissa. Esityksessä ei kuitenkaan esitetä konkreettisia ratkaisuja siitä, miten esityksen vaikutukset käytännössä huomioidaan esimerkiksi tuomioistuinten

toiminnassa. Sen lisäksi, ettei poistettavia tehtäviä ole yksilöity, Juristiliitto on huolissaan myös tehostamistoimien mahdollisista vaikutuksista jokaisen oikeusturvaan.

Huomiot muita toteuttamisvaihtoehtoja koskevasta arvioinnista

-

Huomiot suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevasta jaksosta

-

Muut huomiot

-

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet ry